

Гарем османських султанів доби «Жіночого султанату»

Олександра Шутко

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Передмова

У гаремах османських султанів були свої історії кохання. Утім, у хроніках того часу практично нема інформації про їхнє особисте життя, яке свідомо замовчували. Такі звичаї мусульман. Через те відомості про султанську родину довелося збирати по крихтах із різних джерел: таємного листування гаремниць, документів їхньої благодійної діяльності, фінансових звітів, а також наукових досліджень турецьких, західноєвропейських і американських істориків-османістів.

Палкі почуття султана Сулеймана до Роксолани (Хюррем) уже 500 років поспіль надихають прозаїків, поетів, художників, композиторів та кінематографістів на створення неперевершених творів мистецтва. Про це пліткували у XVI столітті на вулицях Стамбула, а європейські посли там збирали інформацію й передавали її своїм монархам. Найправдивішим свідченням цього кохання є любовні листи Роксолани, котрі вона надсилала султанові. Ця жінка стала першою рабинєю, яку пошлюбив османський правитель.

У Європі Роксолану почали заслужено називати королевою. Адже до думки цієї султани дослуховувався закоханий у неї наймогутніший правитель Османської імперії. Крім того, вона, хоч і не мала знатного походження, а проте листувалася з вінценосними особами Угорського і Польського королівств та Ірану, виступаючи з дозволу султана Сулеймана посередником у справах, що стосувалися мирних перемовин. Заручившись підтримкою доньки Міхрімах, яка стала дружиною великого візира Рустема-паші, Роксолана змогла відстояти інтереси своїх синів, один із яких, рудоволосий Селім, посів османський престол. Жертвами такого возвеличення стали перша фаворитка султана Сулеймана — Махідеван та її син Мустафа.

Життєвий шлях Роксолани узяли за взірець наступниці. Тому турецькі історики по праву називають її зачинателькою такого явища, як «Жіночий султанат», коли жінки султанів протягом ста років втручалися у державні справи.

Невістка Роксолани, грекиня Нурбану, не тільки вийшла заміж за Селіма II, а й здобула статус валіде сина Мурада III. Слава «відьми», як називали Роксолану, котра нібито причарувала султана, дісталась і фаворитці Мурада III — балканській рабині Сафіє. Адже, крім неї, султан двадцять років не хотів нікого бачити у своєму ліжку.

Нурбану і Сафіє мали великий вплив на своїх синів, які дослухалися до їхньої думки щодо державних призначень. Вони також провадили активне дипломатичне листування із правителями європейських держав: Венеції, Франції, Англії. За це отримували від сановників, духівництва та послів подарунки й навіть хабарі. Адже вважалося, що саме через валіде легше «достукатися» до султанів. Таке втручання жінок у державні справи, на думку багатьох турецьких істориків, призвело до послаблення могутності Османської імперії як у військовому, так і в економічному плані.

Влада Сафіє, яку османи ще називали «валіде-падишах», вплинула на подальшу долю правлячої династії. Саме зі смертю її внука Ахмеда I, за якого вона ще намагалася втручатись у державні справи, настав час смуту, коли яничари силою скидали султанів із трону.

Досягнення могутніх попередниць перевершила фаворитка Ахмеда I — Кьосем, яка стала не лише його законною дружиною, а й валіде двох синів — Мурада IV, Ібрагіма I та ще й онука — Мехмеда IV. У тіні її авторитетної особистості загубилися в пам'яті постаті матерів султанів Ахмеда I, Мустафи I й Османа II, яким присвячено окремий розділ книги.

Щоправда, під час боротьби з Хатідже Турхан — матір'ю малолітнього Мехмеда IV, влада його бабусі Кьосем почала слабнути. Згодом, замисливши здійснити палацовий переворот, її не без участі невістки брутально стратили. Відтак 25-річна Хатідже Турхан почала виконувати обов'язки регента за 9-річного сина Мехмеда IV, тобто фактично правила Османською імперією. Проте своїм головним завданням вона вважала знайти самостійного великого візира, який міг би давати лад державним справам. Ним став Кьопрюлю Мехмед-паша, з приходом якого до влади закінчилася доба правління жінок, що почалася з однієї українки — Хюррем (Роксолани), а завершилась іншою — Хатідже Турхан (Надією).

У відблиску доби «Жіночого султанату» минуло життя фаворитки Мехмеда IV — Гюльнуш, яка стала валіде двох султанів: Мустафи II й Ахмеда III. Хоча вона і не була їхнім регентом, оскільки її сини зійшли на трон повнолітніми, проте впливала на державні справи. До неї дослуховувалися султани, коли йшлося про державні призначення і навіть війну із християнськими державами — Московією та Венецією.

Нагадуванням про «Жіночий султанат», який тривав упродовж XVI–XVII століть, є чимало благодійних проєктів могутніх валіде. Роксолана задля поліпшення життя османів побудувала мечеті, школи, їдальні для бідних, хамами та лікарню. Її приклад наслідувала невістка Нурбану, яка у храмовому комплексі в Ускюдарі відкрила ще й бібліотеку. Кьосем і Хатідже Турхан свою благодійність приправили підприємницьким хистом, зводячи для торговців хани й базари, з яких отримували прибутки для функціонування мечетей та інших соціальних проєктів. Скромнішими, але численнішими були благодійні проєкти Гюльнуш, що також започатковувалися на території Кам'янця (нині Кам'янець-Подільський) і Хотина. Тому не дивно, що османи

вважали цих жінок берегинями династії.

• • •

Далі — у повній книжці «Гарем османських султанів доби «Жіночого султанату»».

nashaknyga.com.ua